

Snježana Vasiljević, Mario Vinković
TEMELJNA PRAVA I ZABRANA DISKRIMINACIJE U PRAKSI
EUROPSKIH I NACIONALNIH SUDOVA

Zagreb, 2019., str. 178

Jedno od temeljnih načela svakog civiliziranog društva jest načelo jednakosti koje podrazumijeva da su svi ljudi jednaki u pravima i vrijedni jednakog, dostojanstvenog tretiranja, neovisno o njihovim međusobnim razlikama na temelju urođenih ili stečenih osobnih svojstava. Diskriminirati nekoga znači nanijeti mu nepravdu, staviti ga u podređeni položaj u odnosu na druge ljude u sličnoj situaciji. To se može dogoditi po raznim osnovama, a ljudska je povijest prepuna takvih primjera. U današnjim modernim demokratskim društvima načela jednakosti i nediskriminacije imaju središnje mjesto u svakom sustavu zaštite ljudskih prava. Pravo na slobodu od diskriminacije univerzalno je ljudsko pravo zajamčeno nizom međunarodnih dokumenata i jedno je od temeljnih vrijednosti Europske unije.

Sveučilišni udžbenik *Temeljna prava i zabrana diskriminacije u praksi europskih i nacionalnih sudova*, autora izv. prof. dr. sc. Snježane Vasiljević s Katedre za europsko javno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i prof. dr. sc. Marija Vinkovića s Katedre radno-pravnih i socijalnih znanosti i socijalnog rada s Pravnoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, bavi se ovom složenom i dinamičnom problematikom i daje jasan pregled i analizu različitih propisa i sudske prakse. Namijenjen je studentima i kompletnoj javnosti za lakše razumijevanje problematike europskog antidiskriminacijskog prava i njegove primjene u praksi.

Udžbenik se sastoji od uvoda i još šest poglavlja u kojima autori analiziraju temeljna prava u Europskoj uniji te različite oblike diskriminacije na temelju spola, rasnu i etičku diskriminaciju, diskriminaciju na temelju dobi, seksualne (spolne) orijentacije i na temelju invaliditeta.

U prvom poglavlju, pod naslovom *Uvodno*, autori daju kratak prikaz europskog sustava zaštite temeljnih ljudskih prava što je osnova za razumijevanje sadržaja antidiskriminacijskog prava, te predstavljaju pojavne oblike diskriminacije koji se obrađuju u pojedinim poglavljima knjige.

U drugom poglavlju, pod naslovom *Temeljna prava u Europskoj uniji*, autori daju uvid u osnovna načela i praksu europskih sudova u zaštiti ljudskih prava na europskom kontinentu, prikazujući kronološki razvoj pravnog sustava i prvotne prakse Suda EU-a koja je bitno utjecala na kasniju kodifikaciju temeljnih prava i nastanak Povelje Europske unije – prvog pravno obvezujućeg dokumenta koji objedinjuje i štiti ljudska prava uz zabranu diskriminacije po različitim osnovama.

U trećem poglavlju, pod naslovom *Zabrana diskriminacije na temelju spola*, autori prikazuju razvoj veoma složenog koncepta ravnopravnosti spolova u europskom pravu i praksu Suda EU-a koja je pomogla u tumačenju i provedbi pravnog okvira spolne diskriminacije. U pojedinim podpoglavljima detaljno analiziraju značenja izravne, neizravne i višestruke diskriminacije, neke njihove

konkretne oblike poput uznemiravanja, spolnog uznemiravanja i viktimizacije te načine na koje se oni izražavaju u praksi, odnosno u sudskim odlukama i kako su ti oblici diskriminacije definirani u hrvatskim zakonima.

U četvrtom poglavlju, pod naslovom *Rasna i etnička diskriminacija*, autori uvodno prikazuju tijek borbe protiv rasne diskriminacije u međunarodnim pravnim okvirima te načine na koje europsko pravo zabranjuje rasnu ili etničku diskriminaciju kroz primarno i sekundarno pravo. Analiziraju okolnosti i društvene prilike u kojima su usvojena dva ključna dokumenta: Direktiva 2000/43/ EZ i Direktiva 2000/78/ EZ u svrhu suzbijanja rasne i etničke diskriminacije u nizu područja života (zapošljavanje, obrazovanje, socijalna sigurnost i zdravlje, pristup i opskrba proizvodima i uslugama, stanovanje). U ovom poglavlju nalazimo i brojne primjere iz sudske prakse u kojima su izražena stajališta suda kojima se tumače odredbe o zabrani izravne, neizravne i višestruke rasne i etničke diskriminacije. U posljednjem podpoglavlju autori prikazuju pravni okvir ovog oblika diskriminacije u RH s posebnim naglaskom na Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina i na praksu hrvatskih sudova.

U petom poglavlju, pod naslovom *Diskriminacija na temelju dobi*, autori detaljno analiziraju članak 6. Direktive Vijeća 2000/78/EZ kojom se uspostavio okvir za jednako postupanje pri zapošljavanju i odabiru zanimanja uz mogućnost opravdano različitog postupanja na temelju dobi kada se radi o specifičnim zanimanjima, ako su u kontekstu nacionalnog prava i opravdane legitimnim ciljem (zaštita djece od ranog zapošljavanja, dob za umirovljenje, aktivnost u oružanim snagama i sl.). U svezi s ovom temom, autori analiziraju sveprisutnu pojavu ageisma odnosno diskriminirajućeg ponašanja prema osobama s obzirom na njihovu dob i kroz primjere iz sudske prakse objašnjavaju primjenu europskog prava na ovaj oblik diskriminacije koji je najviše zastupljen u području rada. Primjerima iz prakse hrvatskih sudova uočava se izraženost ovog problema na hrvatskom tržištu rada.

U šestom poglavlju, pod naslovom *Diskriminacija na temelju spolne (seksualne) orijentacije*, autori uvodno ističu mali postotak predmeta pred Sudom EU-a koji se odnose na ovaj oblik diskriminacije i prikazuju rezultate nekih istraživanja u svezi sa stavovima ispitanika o osobama istospolne orijentacije koji variraju kako od zemlje do zemlje, tako i unutar pojedinih zemalja.

Iako je europski pravni okvir u svezi s ovim oblikom diskriminacije ostao na razini pravno neobvezujućih propisa, ESLJP je svojim odlukama seksualno samoodređenje determinirao kao jednu od središnjih vrijednosti Europske konvencije. U nastavku ovog poglavlja prikazuju se neke odluke Suda EU-a koji se odnose na slučajeve diskriminacije na temelju spolne orijentacije te pravni okvir i jedan slučaj sudske prakse u Republici Hrvatskoj.

U sedmom poglavlju, pod naslovom *Diskriminacija na temelju invaliditeta*, autori uvodno analiziraju i obrazlažu različite koncepte postupanja europskih sudova u zaštiti temeljnih prava i sloboda. ESLJP u kontekstu diskriminacije i nejednakog postupanja polazi od koncepta ljudskih prava, a Sud EU-a od ekonomske dimenzije. Slijedi prikaz razvoja antidiskriminacijskog prava usvajanjem niza europskih

dokumenata i akata koji su regulirali prava osoba s invaliditetom i diskriminacije po toj osnovi te osvrn na Direktivu Vijeća 2000/78/EZ koja zabranu diskriminacije na temelju invaliditeta posebno regulira u kontekstu rada i zapošljavanja namećući poslodavcu obvezu prilagodbe, odnosno olakšavanje pristupa i profesionalnog razvoja osobi s invaliditetom.

Autori u nastavku ovog poglavlja daju prikaz malobrojne sudske prakse Suda EU-a i ESPLJ-a u svezi s ovim oblikom diskriminacije među kojima je najintragantnija ona u pogledu diskriminacije na temelju HIV-statusa. Prikazani udžbenik vodi nas kroz slojevit i složeni europski sustav zaštite temeljnih ljudskih prava s posebnim naglaskom na antidiskriminacijsko pravo koje je jedna od najvažnijih tema europskih tijela i institucija. Autori su brojnim primjerima iz prakse Suda EU-a, Europskog suda za ljudska prava i nacionalnih sudova, objasnili osnovna načela europskog prava, način primjene europskih normi i njihov utjecaj na razvoj nacionalnog antidiskriminacijskog prava. Ljudi se gotovo svakodnevno susreću sa slučajevima diskriminacije i povredama temeljnih ljudskih prava, pa ovaj udžbenik nije nužno namijenjen samo pravnoj struci, već svima onima koji su zainteresirani za ovu temu.

Dina Reić